

N.F.S. Grundtvigs tale om værnepligt i Den Grundlovgivende Rigsforsamling

Taler

Nikolai Frederik Severin
Grundtvig
Medlem af Den
Grundlovgivende
Rigsforsamling

Dato

20. januar 1848

Sted

Folketingets talerstol,
Christiansborg

Omstændigheder

Den Grundlovgivende Rigsforsamling diskuterede hvem der skulle omfattes af værnepligten i forbindelse med den 1. Slesvigske Krig.

Jeg til tage mig den Frihed at erindre Forsamlingen om, at mit Ændringsforslag til den 5te Paragraph er, at Ordene „som i Henhold til Vor Anordning af 23de September sidstleden maatte extraordinairt udskrives“ udslettes, og at det Følgende kommer til at lyde saaledes: „De, som ere fødte i 1823, 1824 og 1825, blive samme Vilkaar undergivne som de for 1826, saalænge de nærværende Krigsforhold maatte gjøre det nødvendigt“. For sidste Gang skal jeg da, som jeg haaber, her i Salen tale om denne aposryphiske Forordning. Det er bleven sagt, vel udenfor Huset men dog saa nær ved Huset, at det let kunde høres derinde, at det var høist besynderligt, ja ret hvad man kalder en psykologisk Mærkværdighed, at jeg, som var saa krigersk af mig, at jeg, dersom jeg havde Holger Danskes Sværd, og jeg kunde løfte det, saa turde jeg godt bruge det og levnede neppe Liv i nogen Tydsker, at jeg vilde bekjæmpe Forordningen af 23de September, som saa aabenbar løber ud derpaa, at faae Krigen, og det Krigen med Tydsken, ført med at mulig Kraft. Nu, saameget bekjender jeg, at jeg er ikke for følsom, eller for nænsom til at slaae selv en Flue ihjel, om den sætter sig paa min Næse; jeg slog meget hellere, om det vilde lykkes, 2 Fluer med eet Smæk men hvad jeg benægter, det er, at Forordningen af 23de September har havt det allermindste med Krigen at gjøre, ikke det allermindste mere, end den forrige Krigsminister efter Vaabenstilstanden af 26de August. Jeg er ogsaa vis paa, at ligesaa enigt, som Huset, ialtfald paa Een nær, var med mig igaar deri, at naar vi skulle tale om Smaating, saa er dog godt Dansk meget bedre end galt Latin, ligesaa enigt vil Huset være med mig derom, at vi have Tropper nok til ingen Krig at føre, og ligeledes vil det være dem alle baade vitterligt og indlysende, at,

ihvor forvirret og underligt end Aaret 1848 var, saa kom dog 23de Septemder ifjor, ligesom sædvanlig, omtrent en Maaned senere end 26 August. Altsaa herom kan jeg have sagt nok. Det blev ellers sagt forleden af en æret Rigsdagsmand, omtrent lige over for mig, at det var underligt, at man nu begyndte at raade mod Forordningen af 23de September f. A., da der dog dengang, den udkom, ikke løstede sig en eneste Stemme derimod; og han betonede dette Ord. Snørlivet tillod mig i det Øieblik ikke at faae Mere frem, end det lille Eenstavelsesord „jo“, og dette „jo“ staaer altsaa indtil videre som en lille Gaade i Rigsdagstidenden, og jeg maa da forsaavidt oplyse, at der er et vist Ugeblad, som hedder „Danskeren“, der er lige gammelt med Martsministeriet, men har dog endnu Lov til at fryde sig ved Livet, skjøndt det er maadeligt nok der, i „Danskeren“, der løstede jeg min Stemme, saa høit som man kan løste en Stemme med en Staal-Pen, løstede den mod Forordningen af 23 Sept., før den endnu havde noget Navn, selv før den kom ud af Moders Liv. Nu endelig, om Forordningen selv at tale da veed man nok, det er gjerne uægte Børn, som fødes i Dølgmaal, og jeg kan visselig ikke see, at denne Forordning skal være en Undtagelse fra Regelen. Vel har en Nærpaarørende af den forsaret dens Ægthed her i Huset med saamegen Tapperhed, at, efter mit Skjøn, vilde det Halve være nok til at bevise Faderkjærlighedens Ægthed; men jeg har dog ingenslunde kunnet overbevise mig om, at denne Forordning, skjøndt den ikke er bleven forelagt Rigsforsamlingen, at den dog alligevel skulde være ægte og gyldig, og det uden al videre Bemyndigelse eller af videre Antagelse. Men ligesom Ministeriet idag har erklæret, at det ikke vilde lade denne Forordning falde, Gud veed hvorfor, saa havde, idetmindste Justitsministeren, allerede for gjort samme Erklæring, og det var, som jeg maa kalde tilbage i den ærede Forsamlings Erindring, det var Grunden, og den eneste Grund, hvorfor jeg stillede det Ændringsforslag, som idag foreligger. Jeg sluttede nemlig saaledes, at det kan dog umuligt være det nærværende Ministerium derom at gjøre, enten at denne Forordning ikke skal forelægges for Rigsforsamlingen, eller at den, uden at være forelagt, skal have Gyldighed, thi Ministeriets Grund maatte dog vel være, som det ogsaa er anført idag, at faae dem stillede til dets Raadighed, eller stillede til Udskrivning, dem, som i denne Forordning vare forlangte, og det var, som saa tidt er bleven gjentaget, 1000 Mand af Ungdommen fra 1823, 1824 og 1825. Mit Ændringsforslag stiller den hele Ungdom fra det nævnte Aar til Krigsministerens Tjeneste, til Udskrivning i det samme Omfang, som det ved den nærværende Værnepligslov vil, blive bestemt om den hidtil værnefrie Befolkning, der er født i 1826 og derefter; det maa derfor høiligen forundre, at de ærede Ministre, at de endnu idag have udtrykt sig, som om de 2 Ting vare

aldeles uadskillelige, Gyldigheden af Forordningen af 23de September og den nødvendige Udskrivning af Ungdommen fra 1823, 1824 og 1825. Jeg haaber ogsaa, at Ministeriet i denne Henseende vil give en Erklæring, som viser, at det ikke forlanger af Forsamlingen, at den skal kalde den Forordning gyldig, der er ugyldig, men at det holder sig til det, som jo ene maa ligge baade Ministeriet og os paa Hjerte, som er bedre end Landets Forsvar og en virksom Deeltagelse af den hidtil værnefrie Ungdom, i de samme Byrder, i den samme Daad, som den hidtil Værnepligtige. Jeg havde ønsket, det har jeg vedkjendt mig og vedkjender mig fremdeles, at denne Forordning, at den maatte blive aldeles ophævet. De Grunde, man har anført her i Forsamlingen for Udskrivningen af de Contingenter eller hvad man kalder det, fra 1823, 1824 og 1825 hos den værnefrie Befolkning, de Grunde veie for mine Øine ikke mere end et Straa; thi jeg veed saaledes, og det veed jo Mange, at, ligesom der af den værnefrie Ungdom stillede sig langt Flere end Tusinde stillede sig frivillig, at saaledes er det, som det maatte være, for en stor Deel netop Ungdommen fra 1823, 1824 og 1825, der frivillig fløt til Fanerne, og naar man taler om, at den physiske Forøgelse af Hæren, som 1000 Mand kan give, er Intet mod den moralske, som de kunde give, naar de ere af den værnefrie Befolkning, da forstaaer jeg det ikke; thi vistnok kan jeg godt begribe, at ikke blot 1000, men 100, ja en eneste fribaaren Mand, der i Farens Stund flyver til Fanerne og gaaer i Spidsen, ja! han kan, som hele Verdenshistorien viser, have en stor, uberegnelig Indflydelse; men at enten 1 eller 100 eller 1,000, eller 10,000 af den fribaarne Befolkning, der blive trukne ved Haaret til Fanerne, at de skulle have nogen moralsk Indflydelse paa Hæren, til at gjøre den modigere og tappere, det er i mine Øine, ja, jeg behøver ikke at bruge noget andet Ord, det Urimeligste, jeg har hørt (Bifald fra Tilhørerpladsen, Præsidenten ringer.) Nu, man kunde sige, og sige vel med Rette, at en Forordning, der lider af Saameget, baade formelt og reelt, bør reentud forkastes, da den virkelig sætter os i Fare for at miste Frugten af de Ungdomsaar, hvoraf der alt er fremgaaet en deilig Grøde, og vilde sikkert, naar Krigen fortsattes, fremblomstre en endnu bedre, saa at man ved at ville tvinge, hvad der gjerne kom frivilligt, at man derved netop gjør det til en unyttig Byrde for Hæren, som ellers vilde være endeel af dens bedste Kraft. Man kunde sige, at det kun er et daarligt Middel, da at tage denne Ungdom ud af Forordningen af 23de Septbr. og sætte dem ind i den Forordning, som nu foreligger os, hvor det ikke blot bliver 1000 af 5000, men maaskee alle de 5000, der kunne blive udskrevne, og at det kun ogsaa er et daarligt Middel til at hævde Rigsforsamlingens Værdighed at udlette Navnet paa denne Forordning, som vi ikke med al vor Flid har kunnet faae forelagt. Men jeg har allerede ved den

foreløbige Behandling svaret herpaa, at jeg saae imidlertid ingen anden Udvei, naar Ministeriet, Gud veed hvorfor, saa stivt vil staae paa begge Dele, jeg saae ingen anden Uvei for mig, da det var langt fra mig, at jeg, om end mit Raad kunde gjøre noget, vilde raade Forsamlingen til at stimes med Ministeriet; men imidlertid saa er det dog viselig mere end et Skin, hvad jeg har tilladt mig at raade til med dette mit Ændringsforslag; det er mere end et Skin, at Forordningen af 23de Septbr., at den udslettes, og det er mere end et Skin, at vor Ungdom derved reddes fra den hemmelige Ret, hvorefter Forordningen af 23de Septbr. vil offre dem, og stilles under samme Vilkaar, som Ungdommen fra 1826 og saa fremdeles med de samme Pligter og samme Rettigheder. Enten det er Meget eller Lidet, der er tilstaaet Ungdommen i det nærværende forelggende Forslag, og tvertimod er nægtet den i Forordningen af 23de Septbr. saa er det dog en saa aabenbar Uretfærdighed, at nægte dem, som Loven med tilbagevirkende Kraft kalder til Vaaben, at nægte dem det Allermindste af hvad man tilstaaer og vil tilstaae alle dem, der herefter skulle kaldes til Tjenesten, og det Allermindste vilde være nok, til at give Udskrivningen efter denne Forordning Præget af, hvad jeg haar kaldt det, fordi de andre have kaldt det saa, thi jeg har ikke skabt Ordet, Forordningens nærmeste Paarørende have selv kaldt det saa, — et Offer; men det vilde være nok til at give den Præg af et Offer, og det i mine Øine et grueligt Offer, naar der skal nægtes denne Ungdom det Allermindste af hvad der tilstaaes Ungdommen fra 1826 og saa fremdeles; altsaa om der aldrig var mere, end hvad der jo dog aabenbar er, at i den anden Paragraph af den apokryphiske Forordning der siges det udtrykkelig, at det slet ikke skal være Tilfældet, at de, der have betalt en Kjendelse for at fritages for Værnepligten, naar de høre til Ungdommen af disse Aar, at de, enten saa Kjendelsen er erlagt før eller efter de Placater, som vi have hørt nok om her i Salen, saa skulle de dog aldrig have den tilbage, og vi veed, det var jo nok igaar, da gik det jo igjennem, ja det var den 4de Paragraph, som jo gik igjennem, — hvorefter de fra 1826 skulde have Kjendelsen tilbage, naar den er erlagt før de Placater, som jeg ikke kan nævne, men som vi nok kunne huske. Det er imidlertid, selv ved den flygtige Betragtning, som jeg har fundet det Umagen værd at yde den apokryphiske Forordning, ingenlunde det Eneste, der stiller Ungdommen fra 1823, 1824 og 1825, dersom den skal behandles efter førstnævnte Forordning, under slettere, ringere Kaar, end Ungdommen fra 1826 stilles i det foreliggende Udkast; thi om det aldrig var andet, saa er det efter en af Paragrapherne, hvis Nr. jeg ikke husker, bestemt, at naar de vilde stille for sig, saa maatte de ingenlunde stille en Værnepligtig. Nu veed jeg vistnok ikke, om Forsamlingen kommer til den Bestemmelse, at Ungdommen fra 1826 og

fremdeles, at den i det Hele skal, naar den trækker Lod, kunne stille for sig; men derfor er det dog lige vist, at Regjeringen har foreslaaet en uindskrænket Stillingsret for Ungdommen fra 1826 og senere, og at den samme Regjering, forsaavidt den vedkjender sig Forordningen af 23de Septbr., har nægtet den Ungdom, der mindste kunde vente sig udskreven, og som klarest har beviist sin Frivillighed til at offre sig selv for Fædrelandet, stillet denne Ungdom baade under ringere og udærdigere Betingelser. Det kunde derfor nytte, om man nu vilde paaberaabe sig, at da den 3die Paragraph i det foreliggende Lovudkast er gaaet igjennem, saa at hele vort Land Bornholm blev frit for Værnepligt, saa kunde jo Ungdommen fra 1823, 1824 og 1825 forskrive sig Stillingsmænd derfra; det kunde altsammen ikke hjælpe; thi der er sat et Mærke paa Ungdommen, ved en saadan Indskrænkning, et Mærke paa Ungdommen af 1823, 1824 og 1825, et Mærke, som Rigsforsamlingen ikke kan lade staae. Jeg vil ikke anføre mere, skjøndt jeg har bemærket flere Forskjelligheder i Forordningen af 23de Septbr. og hvorfra efter mit Ændringsforslag, som jeg tør sige er gjort, saavidt det stod til mig, i den høieste Forsonlighedens Aand, fordi det indrømmer Regjeringen, hvad jeg rigtignok slet ikke troer den behøver, hvad Regjeringen selv har sagt, da den forud bebudede Forordningeen, at den ikke behøvede; thi den har sagt, at den troede, at den blotte Opfordring til Ungdommen fra disse Aar vilde stille Flere til dens Tjeneste, end den vilde foreslaae, skulde udskrives. Jeg siger derfor, at, skjøndt jeg slet ikke troer, at Regjeringen trængte til det, og ligesaalidt og endnu mindre, at Hæren vil være tjent med det, saa dog alligevel, da det nye Ministerium, ligesom det forrige, staaer haardt derpaa, saa, siger jeg, har jeg foreslaaet, at de skulle have deres Villie, ja at de, forsaavidt det gjælder noget Virkeligt, skulle have mere end deres Villie, skulle have den hele Ungdom fra de nævnte Aar, men at denne Ungdom skal stilles under samme Vilkaar, som Ungdommen af 1826 og derefter, og jeg kan ikke forstaae andet, end at, naar Rigsforsamlingen, vel af samme Grund som jeg, ikke vil ophæve Forordn. af 23de Septbr., saaledes at den ingen Virkning skulde have, og vil heller ikke fritage Ungdommen fra de 3 nævnte Aar for Værnepligt i denne Krigens Tid, at saa Forsamlingen vil stemme for dette Ændringsforslag; thi sandelig det er ikke af liden Vigtighed; vi maae huske, og Forsamlingen tillader mig at sige at mig Hjerte derom et Alvorsord, vi maa huske, at det er ikke for Manden i Maanen, ikke for et Land, der er langt, borte, ikke for et Folk, der er langt fra vort Hjerte, vi give Love, eller ere med at give Love, men at vi i dette Øieblik give Love for vort, eget Kjød og Blod; vi ere med at give Love for en Ungdøm, som i det Hele taget, Gud skee Lov, føler varmt og kjækt nok for Fæderlandet til, naar Faren truer, til, naar Fædrelandets Røst lyder, at stille sig og tilbyde og bringe ethvert

Offer, men netop ogsaa derfor en Ungdom, der føler sig dybt krænkede, naar den skal see sin Frivillighed miskjendt, ja, som det er skeet her i Huset, spottet, naar den skal tvinges til hvad den gjerne frivillig gjorde, og skal saa endelig see sig behandlet haardere, end man vilde behandle nongen Anden. Jeg siger det, Forsamlingen skal dog betænke og lægge paa Hjerte, at det er en Ungdom, en kjæk fribaaren Ungdoms dybeste og helligste Følelser, den saarer, hvis den vil endog kun i det Allermindste stille den ringere og under slettere Kaar, end baade Regjeringen og Folket og Rigsforsamlingen finder, at vor Ungdom for 1826 og herefter skal stilles. Nu har jeg talt.

Tags

Politisk tale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/grundtvigs-tale-i-den-grundlovsgivende-rigsforsamling-om-vaernepligten>